

Zespół koordynacyjny:

Przemysław Śleszyński (przewodniczący Zespołu ds. zmian krajobrazów KNG PAN, IGiPZ PAN), **Jarosław Balon** (UJ, PAEK), **Sebastian Bernat** (UMCS, KKK PTG), **Renata Giedych** (SGGW), **Mariusz Kistowski** (UG), **Urszula Myga-Piątek** (UŚ, PTG), **Alicja Najwer** (sekretarz Zespołu, UAM), **Jerzy Solon** (IGiPZ PAN), **Zbigniew Zwoliński** (przewodniczący KNG PAN, UAM)

Posiedzenie Plenarne Komitetu Nauk Geograficznych PAN ■ Warszawa ■ 3 grudnia 2025 r.

PLAN PREZENTACJI

1. Historia, założenia i cele.
2. Przewidywane efekty.
3. Harmonogram, główne etapy (2024-2027+).
4. Metody i zakres.
5. Dotychczasowe wyniki (stan prac nad subraportami).

1. HISTORIA I ZAŁOŻENIA

- **Zielona Księga krajobrazów Polski (ZKKP)** jest inicjatywą Komitetu Nauk Geograficznych PAN. W listopadzie 2024 r. został powołany **Zespół ds. zmian krajobrazów**, którego głównym (w zasadzie jedynym) zadaniem ma być przygotowanie raportu o zmianach krajobrazów Polski. Raport ten został nazwany Zieloną Księgą krajobrazów Polski.
- Hasłem przewodnim KNG PAN w kadencji 2024-2027 są „**zmiany polskich krajobrazów jako efekt kryzysów i zjawisk ekstremalnych**”.
- Obecnie Zespół liczy on **ok. 170 osób z ok. 40 ośrodków** reprezentujących **ok. 10 dyscyplin** w całym kraju i **jest to prawdopodobnie jeden z największych „oddolnych” interdyscyplinarnych projektów naukowo-organizacyjnych w Polsce.**
- Trzonem Zespołu są badacze, prowadzący szeroko rozumiane badania krajobrazowe oraz z zakresu relacji człowiek-środowisko, w tym **geografowie** obu dyscyplin (najliczniej reprezentowana grupa), a także **urbaniści, architekci krajobrazu, inżynierowie środowiska, leśnicy, prawnicy, ekonomiści, historycy** i in.
- Inicjatywa jest swego rodzaju „pomostem” między dziedzinami społeczno-humanistycznymi, przyrodniczymi i technicznymi.

GŁÓWNE CELE

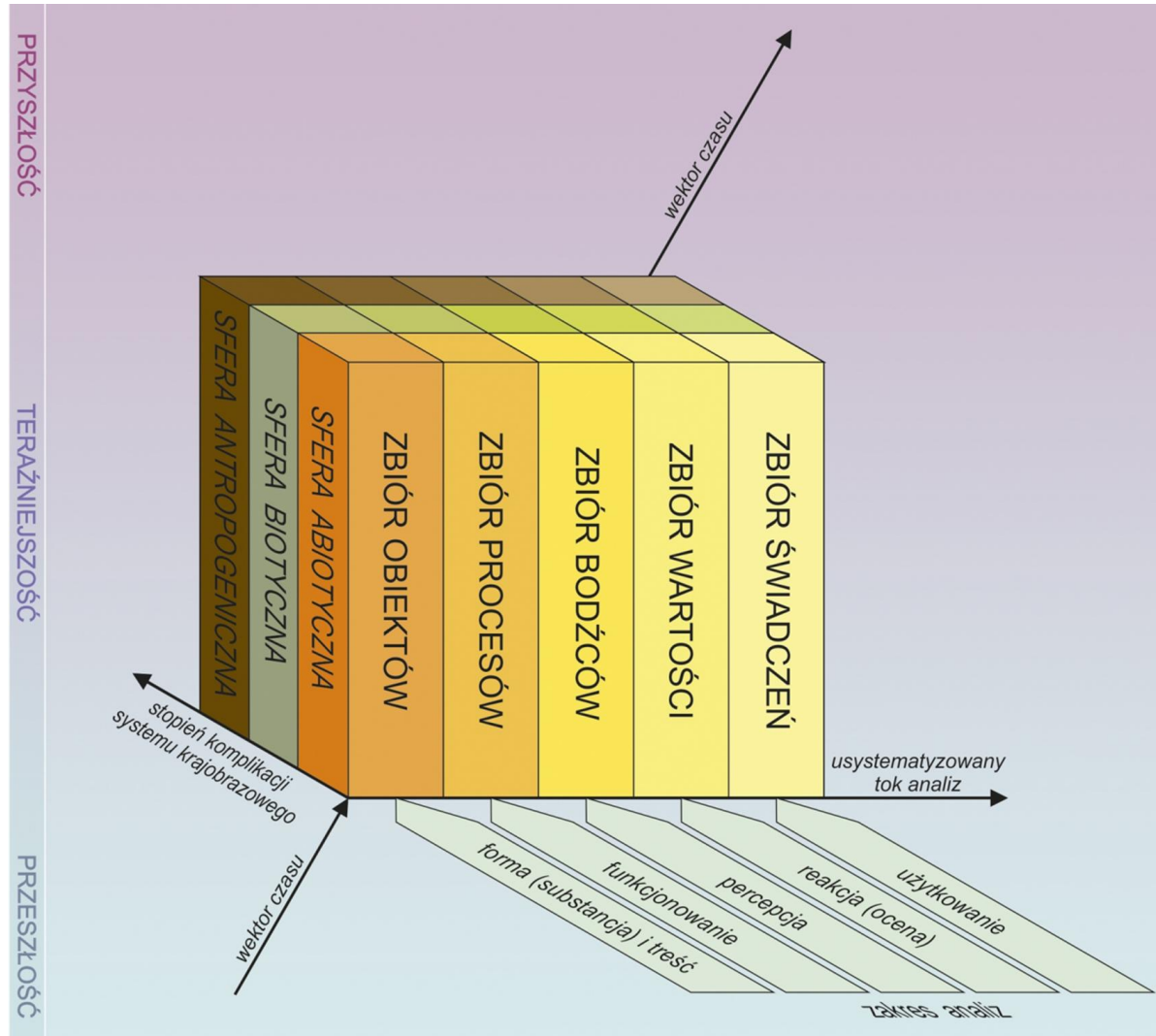
1. Naukowo-praktyczne i edukacyjne

- dostarczenie szeroko rozumianemu społeczeństwu (w tym samym naukowcom) uporządkowanej wiedzy nt. krajobrazu i jego zmian,
- uporządkowanie i systematyzacja wiedzy nt. badań krajobrazu w Polsce (ok. 1950-2050+), w tym wskazanie luk badawczych i praktycznych,
- ocena zasobów, walorów i zagrożeń krajobrazowych (w tym konfliktów przestrzennych), m.in. wynikających z audytów krajobrazowych, z punktu widzenia potrzeb społecznych i gospodarczych,
- wnioski i rekomendacje dla praktyki (decydenci, samorządy i in.).

2. Integracyjno-interdyscyplinarne

- zacieśnienie współpracy środowiskowej i międzydyscyplinarnej, w tym wzmocnienie badań nad relacjami człowiek-krajobraz/środowisko (społeczna ekologia krajobrazu, dawna formuła antropogeografii),
- synteza dotychczasowego dorobku, w tym docenienie **polskiej szkoły krajobrazowej**.

ZŁOŻONOŚĆ PROBLEMATYKI

Źródło: Chmielewski, T.J., Myga-Piątek, U., Solon, J. (2015). Typologia aktualnych krajobrazów Polski. *Przegląd Geograficzny*, 87(3), 377-408, <https://rcin.org.pl/igipz/publication/77377>

2. PRZEWIDYWANE EFEKTY

1. Zielona Księga* Krajobrazów Polski

zbiór subraportów pod redakcją naukową

2. ZKKP - Synteza

monografia (wieloautorska lub praca pod redakcją), zawierająca m.in. wnioski i rekomendacje dla praktyki

3. Publikacje autorskie

możliwość wcześniejszego (lub późniejszego) wydania wyników prac Autorów w postaci np. artykułów w czasopismach naukowych (z zaznaczeniem, że pochodzi to z prac badawczych w Zespole KNG PAN)

4. Monografia za granicą

w przypadku zainteresowania międzynarodowego publikacja zagranicznej w formie monografii przez jedno z renomowanych wydawnictw

** termin nieco inaczej rozumiany, niż np. w dokumentach UE, gdzie jest to zwykle materiał do dyskusji*

DWIE MONOGRAFIE

- i. Zielona Księga jako monografia zbiorowa pod redakcją (wydana przez jedno z czołowych polskich wydawnictw naukowych) – prawdopodobnie kilka tomów lub seria wydawnicza;
- ii. synteza końcowa opracowana na podstawie subraportów, również wydanej w postaci monografii (albo pod redakcją, albo autorska, np. Zespołu koordynacyjnego i/lub koordynatorów subraportów). Synteza będzie zawierała m.in. uspołnione rekomendacje dla badań oraz polityki rozwoju, ochrony środowiska itp.

ETAPY POŚREDNIE („ex-ante” i „ex-post”)

- **Raport (www)** „Zielona Księga Krajobrazów Polski”. Będzie to zbiór częściowych syntez (subraportów) pod redakcją naukowo-ekspertką Zespołu koordynacyjnego, opatrzony Wprowadzeniem.
- **Monografia wydana za granicą** (np. Taylor & Francis).
- **Artykuły naukowe** - Autorzy subraportów mają pełne, nieograniczone prawa do wcześniejszego wydania wyników swoich prac w postaci artykułów w czasopismach naukowych, jednak z zaznaczeniem, że pochodzi to z planowanej do wydania Zielonej Księgi Krajobrazów Polski.

Źródła finansowania: po zebraniu raportów częściowych (subraportów) podjęte będą działania w celu znalezienia sfinansowania wydania co najmniej dwóch monografii, a być może zainicjowania projektów wynikających ze zidentyfikowanych luk badawczych i potrzeb praktycznych (MKiŚ, GDOŚ, NFOŚ i in.) – decydować będą poszczególne zespoły ds. subraportów.

RODZAJE SYNTEZ CZĄSTKOWYCH (SUBRAPORTÓW)

A – KONCEPCYJNO- TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE (ogólne, uniwersalne)

Przegląd podstaw teoretycznych, koncepcyjnych i metodologicznych badań nad krajobrazem, w tym terminologii. Kwerenda oraz systematyzacja istniejącego dorobku

B – REGIONALNE

Kwerenda i synteza badań w głównych regionach krajobrazowych Polski (góry, wyżyny, niziny, pojezierza, pobrzeże oraz obszary silnie zurbanizowane). Celem jest systematyczny przegląd badań po II wojnie światowej, zwłaszcza pod kątem ich użyteczności

C – RELACJE CZŁOWIEK- KRAJOBRAZ/ŚRODOWISKO

Obecności człowieka w krajobrazie, wzajemne, dwukierunkowe relacje człowiek-środowisko dla różnych układów i funkcji

D – SPECJALISTYCZNE I METODYCZNE

Wybrane zagadnienia (np. *case study*), które mogą być:

1. wzorcem dla badań w skali całego kraju;
2. obejmują wybrane węższe zagadnienie terytorialne lub klasyfikacyjne, w tym typologiczne

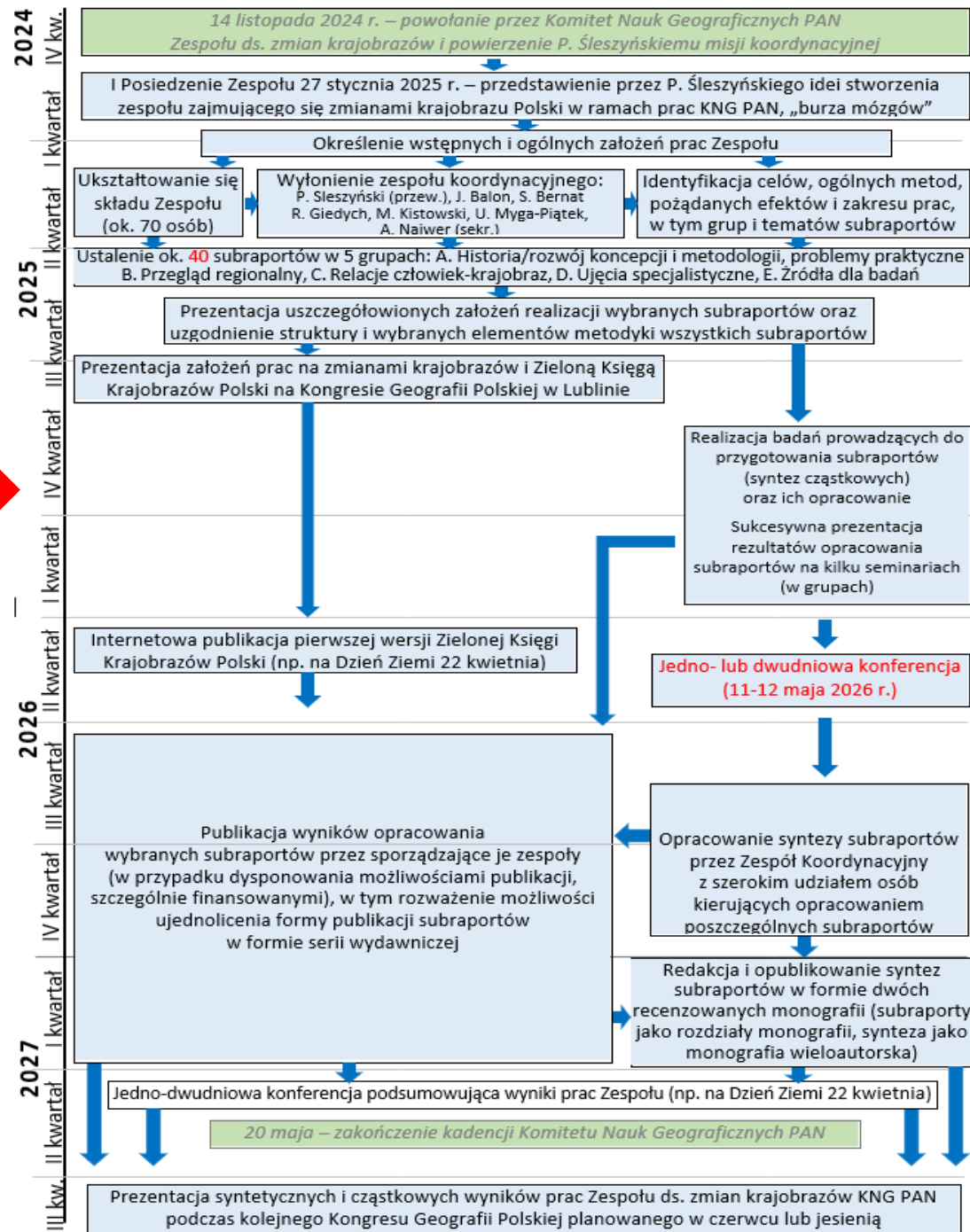
E – ŹRÓDŁOWO- INFORMACYJNE

Bazy danych, bibliografie itp. użyteczne dla wzdłużnych (historycznych, średnio- i długo-okresowych) badań krajobrazowych

3. HARMONOGRAM, GŁÓWNE ETAPY (2024-2027+)

ETAP RAPORTÓW CZĄSTKOWYCH (SUBRAPORTÓW)

ETAP PODSUMOWAŃ I SYNTEZ

DOTYCHCZASOWE DZIAŁANIA

1. W pracach Zespołu uczestniczy **20 osób-członków KNG PAN oraz ok. 150 osób spoza**, reprezentujących 39 jednostek (gł. uczelnie, instytuty PAN i tzw. resortowe). Uczestniczy 28 prof. tytułarnych, 64 osoby ze stopniem dr hab.
2. Odbyły się **trzy posiedzenia całego Zespołu** (styczeń, marzec, czerwiec 2025 r.), w których uczestniczyło po ok. 30-60 osób.
3. Jest **opracowana koncepcja szczegółowa** (ok. 10 s.), zawierająca m.in. zestawienie **38** subraportów w 5 grupach tematycznych (A-E).
4. **Zaakceptowanych jest ok. 20 szczegółowych założeń subraportów**, w tym „wzorcowy” dla całej grupy B (przegląd regionalny wg pasów krajobrazowych). Prace trwają w prawie wszystkich subraportach. Ustalony jest wspólny layout (wzorec techniczny) dla manuskryptów subraportów.
5. W czerwcu do ok. 20 ośrodków prowadzących badania krajobrazowe została rozesłana **ankieta ws. głównych osiągnięć badawczych**.
6. Poza trzema posiedzeniami całego Zespołu odbyło się **kilka większych specjalistycznych spotkań**, chronologicznie:
 - 25.06.2025 – przedstawienie i dyskusja „wzorcowej” dla wszystkich w grupie B karty założeń i treści (B5. Góry i kotliny śródgórskie, koord. A. Latocha-Wites);
 - 5.08.2025 – spotkanie w grupie D w celu przedyskutowania założeń i ew. uspojnëń;
 - 11.08.2025 – spotkanie w grupie B i D („Pobrzeże”) w celu przedyskutowania założeń i ew. uspojnëń;
 - 25.08.2025 – spotkanie w grupie C w celu przedyskutowania założeń i ew. uspojnëń;
 - 14.11.2025 – spotkanie w grupie C w celu prezentacji wyników badań;
 - ok. 10-15 grudnia – spotkanie w grupie B;
 - ponadto na bieżąco odbywają się posiedzenia Zespołu koordynacyjnego (ostatnie 24 listopada).
7. Na **Kongresie Geografii Polskiej w Lublinie** (12 września 2025 r.) zorganizowana była **sesja Zespołu** (prow. M. Kistowski, U. Myga-Piątek, P. Śleszyński), na której prezentowano 5 referatów, w tym koncepcję ZKKP.

4. METODY I ZAKRES

1. Podstawowe: kwerenda i przegląd dotychczasowego dorobku

- opublikowane wyniki badań naukowych, ekspertyz, bazy danych
- list skierowany do ośrodków gł. geograficznych z prośbą o zestawienie wyników prowadzonych badań krajobrazowych (kierunki, główne osiągnięcia, zespoły)

2. Fakultatywne: nowe badania w wybranych subraportach

- analizy empiryczne gł. dla całego kraju w krajobrazach: regionach fizycznogeograficznych, krajobrazach naturalnych, audytowych
- propozycje koncepcyjne, metodologiczne i metodyczne dla wybranych istotnych zagadnień (studia przypadków dla luk badawczych)

3. Zakres przestrzenny: Polska (z wodami morskimi, WSE)

4. Podstawowa perspektywa czasowa: ok. 1950-2050

5. DOTYCHCZASOWE WYNIKI (stan prac nad subraportami)

GRUPA A

UJĘCIA KONCEPCYJNO-TEORETYCZNE I METODOLOGICZNE (ogólne, uniwersalne) (U. Myga-Piątek)

Dotyczyć będą przeglądu najważniejszych elementów badań nad krajobrazem, w tym terminologii. Celem jest kwerenda oraz systematyzacja istniejącego dorobku, mająca dać odpowiedź na pytania:

- i. Jakie zagadnienia były podejmowane? Czy można wyodrębnić luki badawcze?
- ii. jakie są specjalizacje ośrodków naukowych?
- iii. jakie powinny być priorytety badawcze? Czy jest potrzeba tzw. wielkich syntez krajobrazowych?
- iv. jakie są główne **osiągnięcia polskiej szkoły badań krajobrazowych**?
- v. jakie badania o znaczeniu praktycznym były realizowane? Jakie są główne potrzeby praktyczne?
- vi. jaki jest stan edukacji na temat krajobrazu? Czy potrzebne są np. zmiany w podstawie programowej i programach nauczania?

Są to dość uniwersalne pytania, mogą mieć zastosowanie w innych grupach raportów cząstkowych.

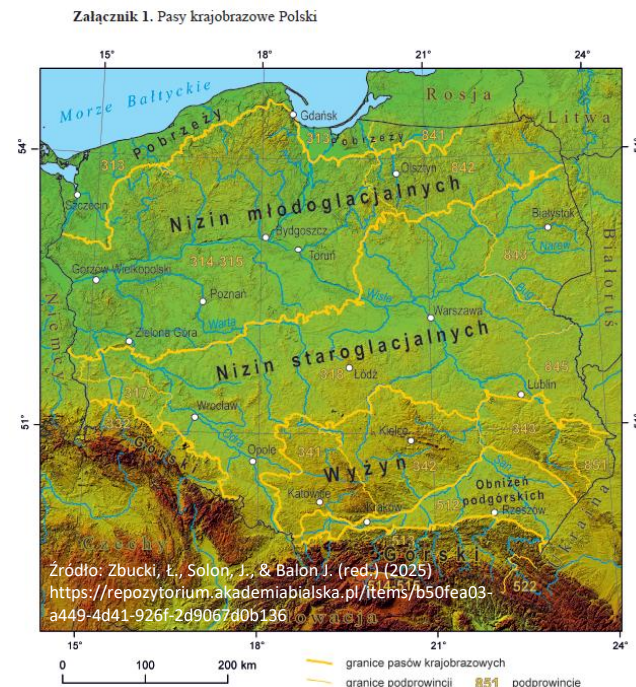
Nr	Tytuł	Koordinacja
A. KONCEPCYJNO-METODOLOGICZNE		
A1	Historia badań krajobrazowych w Polsce, w tym zagadnienia koncepcyjno-teoretyczne, metodologiczne i terminologiczne	U. Myga-Piątek) (UŚ, A. Richling (UW)
A2	Przegląd dorobku polskiej szkoły krajobrazu w ośrodkach akademickich w Polsce	U. Myga-Piątek (UŚ) (na podstawie ankiety skierowanej do ośrodków)
A3	Wyniki audytu krajobrazowego i kierunki dalszych badań	U. Myga-Piątek (UŚ), M. Kistowski (UG), J. Solon (IGiPZ PAN)
A4	Wymiar prawny w ochronie i kształtowaniu krajobrazu	M. Nowak (ZUT)
A5	Edukacja krajobrazowa w szkołach	D. Piróg (UKEN)

GRUPA B – PRZEGLĄDY REGIONALNE

(J. Balon)

Dotyczyć będą kwerendy i syntezy badań w głównych regionach (pasach) krajobrazowych Polski (góry, wyżyny, niziny, pojezierza, pobrzeże oraz obszary silnie zurbanizowane). Celem jest **przeгляд badań po II wojnie światowej**, zwłaszcza pod kątem ich użyteczności, m.in.:

- jakiego typu badania prowadzono i w jakich lokalizacjach?
- które regiony są lepiej rozpoznane, a które mniej pod względem stanu i kierunków zmian?
- czy m.in. prowadzono badania porównawcze, w tym w skali kraju?
- czy i jaka problematyka użyteczna była podejmowana?
- czy wyniki badań były wykorzystywane dla celów praktycznych?

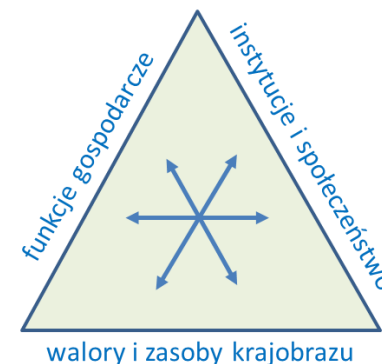

Nr	Tytuł	Koordinacja
B. PRZEGLĄDY REGIONALNE		
B1	Pobrzeże Bałtyku i bliska strefa morska	S. Horska-Schwarz (UG)
B2	Pojezierza (krajobrazy młodoglacjalne)	R. Kot (UMK)
B3	Niż Polski (krajobrazy staroglacjalne)	A. Macias (UAM)
B4	Wyżyny	G. Janicki (UMCS)
B5	Góry i kotliny podgórskie	A. Latocha-Wites (UWr), J. Balon (UJ)
B6	Duże miasta i obszary silnie zurbanizowane	R. Szmytkie (UWr, KGOiL PTG)

GRUPA C – RELACJE CZŁOWIEK-KRAJOBRAZ

(M. Kistowski, P. Śleszyński)

Dotyczące obecności człowieka w krajobrazie, czyli **wzajemnych relacji człowiek-krajobraz/środowisko dla różnych układów i funkcji społeczno-gospodarczych**

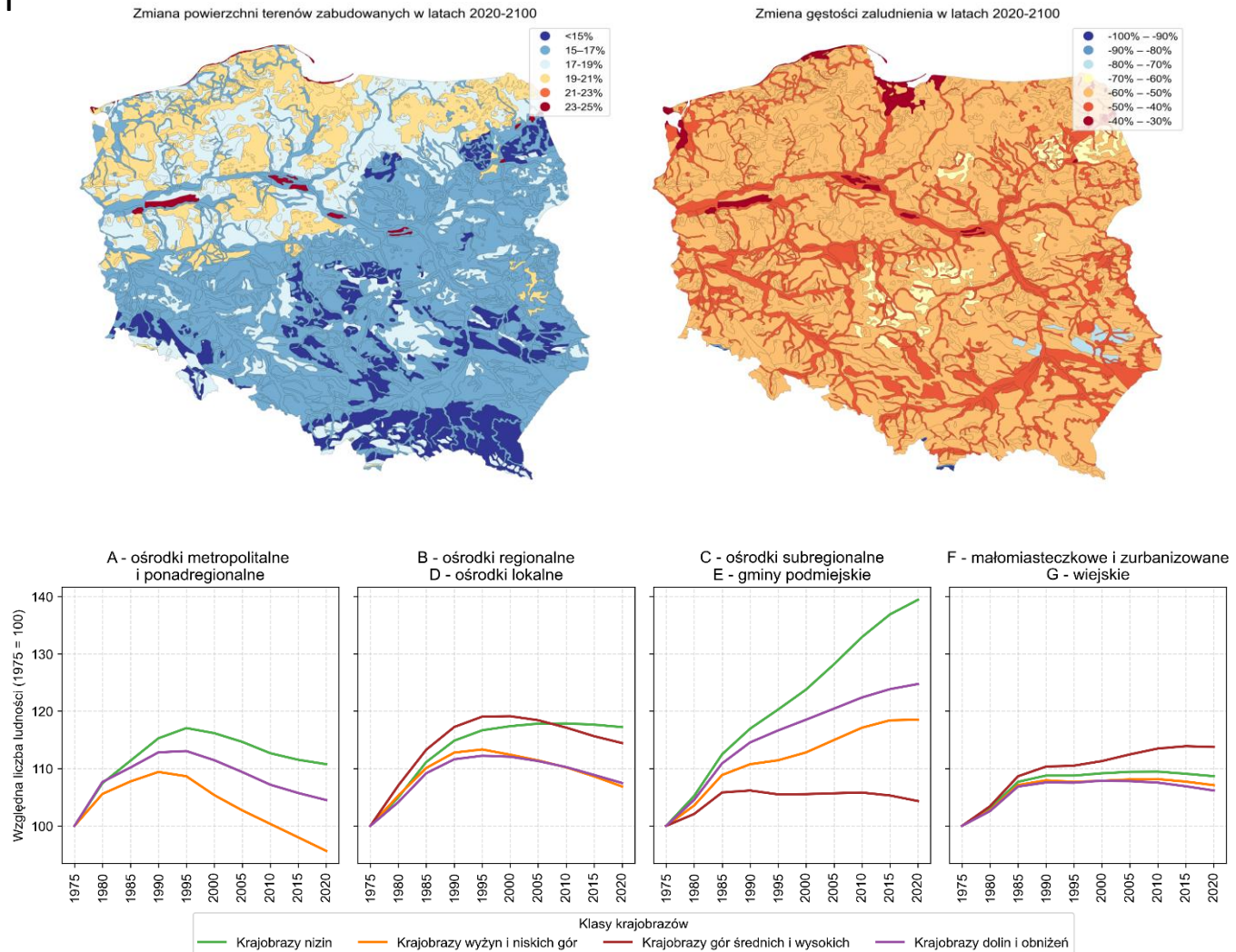
Nr	Tytuł	Koordinacja
C. RELACJE CZŁOWIEK-KRAJOBRAZ (człowiek-środowisko)		
C1	Ludność i osadnictwo mieszkaniowe	P. Sudra (SGGW)
C2	Zagospodarowanie infrastrukturalne	P. Gibas (UEKat)
C3	Rolnictwo i rolnicze użytkowanie ziemi	M. Wójcik (UŁ)
C4	Górnictwo, przemysł i energetyka	P. Gibas, T. Rachwał (UEKat)
C5	Transport	A. Kołoś (UJ)
C6	Turystyka i rekreacja	S. Kulczyk (UW)
C7	Estetyka krajobrazu	R. Giedych (SGGW), P. Śleszyński (IGiPZ PAN)
C8	Społeczna percepcja krajobrazu	S. Bernat (UMCS)
C9	Inicjatywy prokrajobrazowe	M. Bednarek-Szczepańska (IGiPZ PAN)
C10	Konflikty krajobrazowo-przestrzenne	A. Staniewska (PKrak)

C1. Ludność i osadnictwo mieszkaniowe

Paweł Sudra (SGGW, koord.), Katarzyna Krasnodębska (IGiPZ PAN)

Przemysław Śleszyński (IGiPZ PAN)

Wykonano przegląd literatury oraz wszystkie analizy empiryczne zmian zaludnienia w krajobrazach

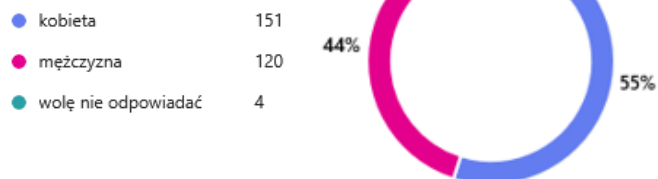

C8. Społeczna percepcja krajobrazu

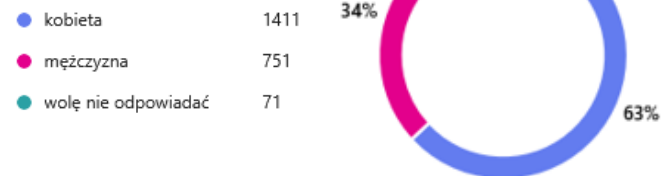
Sebastian Bernat (UMCS, koord.), Iga Kołodyńska (UPWr), Piotr Krajewski (UPWr),
Tomasz Noszczyk (URKr), Agnieszka Nowak-Olejek (UJ)

Wykonano badania ankietowe

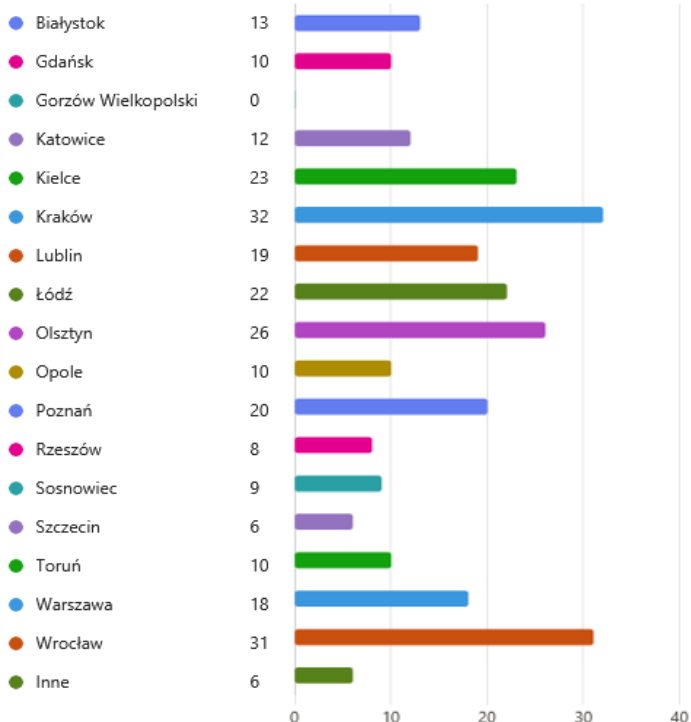
EKSPERCI (275 ankiet)

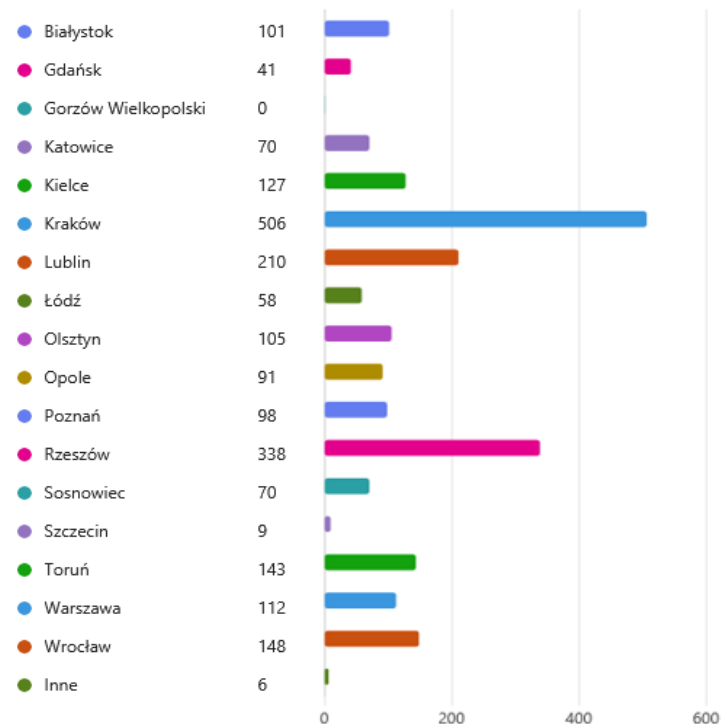
STUDENCI (2233 ankiety)

Miejsce pracy Eksperta

Miejsce nauki studenta

GRUPA D – UJĘCIA SPECJALISTYCZNE I METODYCZNE (Z. Zwoliński)

Dotyczące **wybranych zagadnień i wybranych typów krajobrazów**, np. *case study*, które mogą być wzorcem dla analiz w skali całego kraju, jak też mogą zainicjować szersze projekty badawcze w przyszłości:

- i. na czym polega indywidualność wybranych krajobrazów Polski?
- ii. które z zagadnień wymagają poszerzenia badań? Czy i jaka powinna być priorytetyzacja tematów badawczych, zjawisk i procesów do opisanie i wyjaśnienia?

Nr	Tytuł	Koordinacja
D. SPECJALISTYCZNE I METODYCZNE (w tym wybrane obszary i typy krajobrazów)		
D1	Zmiany krajobrazu w ujęciu paleogeograficzno-historycznym	D. Brykała (IGiPZ PAN)
D2	Rola klimatu w zmianach krajobrazu	J. Wibig (UŁ)
D3	Zmiany krajobrazów w parkach narodowych	Z. Zwoliński (UAM)
D4	Rezerваты przyrody	M. Kistowski (UG)
D5	Obieg węgla	J.M. Matuszkiewicz (UW)
D6	Usługi ekosystemowe (świadczenia krajobrazów)	M. Degórski (IGiPZ PAN)
D7	Terapeutyczna rola lasów	E. Janeczko, M. Woźnicka (SGGW)
D8	Bioklimat i wpływ na zdrowie	M. Kuchcik (IGiPZ PAN)
D9	Krajobrazy podziemne	A. Tyc (UŚ)
D10	Śródlądowe krajobrazy podwodne	P. Dynowski (UWM)
D11	Podmorskie (bałtyckie) krajobrazy podwodne	R. Wróblewski (IM UMG)
D12	Krajobrazy geochemiczne	M. Woszczyk (UAM)
D13	Parki krajobrazowe	M. Kubacka (UAM), P. Krajewski (UPWr)
D14	Parki kulturowe	P. Krąż (UKEN)
D15	Monitoring krajobrazów	A. Kostrzewski (UAM)

GRUPA E – ŹRÓDŁOWO-INFORMACYJNE *(J. Balon)*

Źródła i bazy danych, bibliografie itp. użyteczne dla badań krajobrazowych; w tym dotyczące zasobów źródłowych, na podstawie których można prowadzić badania wzdłużne (historyczne), **o dłuższym horyzoncie czasowym i dla całego kraju**. Ze względu na dużą ilość, nie powinno to dotyczyć źródeł wyłącznie lokalnych (dla małego regionu) czy efemerycznych (nie nadających się do porównań w czasie).

Nr	Tytuł	Koordinacja
E. ŹRÓDŁA DLA BADAŃ KRAJOBRAZOWYCH, BAZY DANYCH, BIBLIOGRAFIE		
E1	Bazy danych dla badań nad długookresowymi zmianami krajobrazu	J. Kozak (uj)
E2	Bibliografia badań krajobrazów Polski	J. Balon (uj)

Dziękuję za uwagę!

Zespół koordynacyjny

Przemysław Śleszyński (przewodniczący Zespołu), **Jarosław Balon**, **Sebastian Bernat**
Renata Giedych, **Mariusz Kistowski**, **Urszula Myga-Piątek**, **Alicja Najwer** (sekretarz Zespołu)
Jerzy Solon, **Zbigniew Zwoliński** (przewodniczący KNG PAN)

